

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

72 Fatuo[rum] sp[irit]ualium (Geist narren] Nole. Sp[irit]ualem statu[m]
male intendere: statu[m] sp[irit]ualem male acceptare: statu sp[irit]ualem
male exequi in statu[m] sp[irit]ualem alios male ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Turba. LXXII XXIII

sacerdoti z iudici cuiusdā loci: q̄ pp̄ sua turpia v̄ba in p̄sentia cuiusdā
feti p̄ eosdē deprompta grauter erāt a deo puniti: oculos em̄ pdidit
sacerdos: genitalia iudici putrefacta. Vide in speculo exēploꝝ dist. iij.
exemplo. xx vij. Rogemus dñm.

Dñica. xxij. Festo beati Martini.

Ecce sacerdos magnus q̄ in dieb̄ suis placuit deo. Euāge. de dñica. 2

In fine euāgelij sup̄ v̄bo: De cordib̄ vestris/adde. Nota v̄bum de
cordib̄. Debet homo dimittere p̄mo corde/facie nō subtrahēdo ei vi
sum/que p̄tumbias nō inferēdo/manu nō offendēdo z felle. Hoc ei bo
nū est z p̄fectū: nō tñ sup̄est in p̄tate nostra: q̄ sensualitas nō despotice
subest rōi. Quidā nāq̄ remittūt de manib̄ (Ich hab̄ v̄ der hant ges
bē) s̄ nō de cordib̄ (vō bendē: aber nit von hertzen) Nō vis ei inferre
malū/s̄ velle. Quidā de manib̄/s̄ nō de facie: q̄ zñ nō facto/morib̄
tñ te vindicas: subtrahis ei visum/aut obliq̄s oculis intueris: sciūt q̄
dam alijs maledicere oculis. Remittere de facie est arridere: s̄ aliquā
do putas esse risum: z in vitate rictus est. Alij nō remittūt de ore/ sed
decrabūt: p̄tumbias inferūt. Remitte de his oib̄ p̄mo: sed z de cor
de: s̄ est qd̄ deponas rancorē de corde/ q̄uis manet in felle: s̄ tūc fit/ cū
q̄uis sensualitas sit grauata z p̄mota maneat/ rō tñ nō p̄sentit: tūc de
corde. i. volūrate z arbitrio libero remittis/ q̄uis nō de felle. i. sensualis
tate: z s̄ sufficit: q̄ in p̄tate tua p̄mū ē/ nō secūdū. Et sic poteris orare
sine dāno: Dimitte nobis debita n̄ra/ sicut z nos di. zc. fm̄ intellectum
Berfonis. Et tātū de euāgelio. Ecce sacerdos magnus. Ipe est beus
Martinus. Vere magnus: de q̄ multa occurrerēt dicēda/ sicut z qdā di
cam. Interferā aut̄ turbā stultoꝝ.

Sptuagesimasecūda turba est fatuoꝝ spiritualiū (geist nar/ **M**
re) q̄ ordine debito succedit: quā hodie expedire statui: z nō
incōgrue/ in festo tā magni z sapiētissimi sacerdotis z mo
nachi. Sūt aut̄ hi fatui spūales illi q̄ errāt vel in ingressu/
vel p̄gressu spūalis status. Et p̄nt dinosci quattuor nolis: sint ecclesia
fici aut̄ religiosi.

Prima nola est: spūalem statū male intendere. Ipi videlz q̄ ingredi
intēdunt statū spūalem nō debita intētōe. Et q̄ est inq̄s debita intētō
inrandi statū spūalem: Hec est: vt in eo statu melius z p̄fectius tūc
usq̄ possit deo seruire/ z aie sue salutē p̄curare/ volūtatēq̄ dei p̄ficere.
Dū hō cogitat quēadmodū seculū sit piculosum: z q̄ natura sua ē fra
gilis: q̄q̄ in seculo sunt multe occasiones hoiez a dei seruitio retrahē
di z ad pctm̄ trahēdi: ecōtrario at̄ q̄ clerici in sacris ordib̄ p̄stituti z vi
ri religiosi pl̄ a malis elōgant: z forti⁹ deo p̄ vorū p̄tinētē (q̄ in ordi
natōe emittūt) appropinquant. Et igit̄ hec om̄ia pctōꝝ mala z occasis

Spiritualium

ones fugiat: pncipalr ordinat/ vel religionē intrat/ vel bñficiū accipit
oblatū: nō ppter pēssē/ sed pdesse. Sic habet rectā intentōem: nō est sa-
tuus/ sed prudēs cū sctō Martino: q̄ seculū reliq̄t hac intentōe. Sunt
q̄ hanc intentōem pncipalr nō hñt/ sed aliā multiplicē malā. Nouer
quosdam ocium: vidēt qz seculares magnas hñt curas: z cū magnis
laboribz victū z vestitū acq̄runt: clericos autē in ocio z q̄ete viuere z vo-
Iluptate. Audit qz vulgatū est puerbiū: Qui semel vult viuere bñ siue
vna vice/ gallinā coquat: q̄ bis/ anserē: q̄ tota hebdomada/ porcū: q̄ mē-
sem/ bouē: q̄ annū/ ducat vxorē: q̄ nō semp viuere vult in voluptate/
efficiat p̄s byter. Quos hec intētio mouet/ fatui sunt vtiqz. Audi Ber-
nardū de h̄ notabile dicētem v̄bū in eplā q̄dam: Currit in clero passiz
ab omni etate z ordine/ a doctis pariter z indoctis/ ad ecclasticas curri-
tur curas: tanqz sine curis q̄sqz victur^o sit/ cū ad curas puenit. Hec
ille. Etia dicūt: optime sibi p̄sum est (er darff kein sorg haben: er ist
wol versorgt) Dñe deus meus suscipe sup me curam atqz: z dicis q̄a
ammodo cum curare nō oporteat. Ita vilipēdim^o aīas/ z magnifici-
mus corpalia z tpalia. Nōne tibi satis vidēt fatuitatē illoz exp̄ssisse/ q̄
p̄f ocū hñdū z curā fugiēdā seculariū/ spūalem curā suscipiūt: putan-
tes se curā effugisse/ q̄rūt voluptatē z q̄etē: Quibz p̄parabo gñatōem
hāc stultā: Plane Sichimitis: q̄ p̄f Dynā circūcidebant: circa quas
voluptates explere voluerūt carnales. Gen. xxxiij. Et isti radunt/ z ca-
pillis circūcidunt/ p̄f delicias z voluptates hñdas. Sed quid stultis
his eueniet: Sicut illi occidebant corpalk/ sic isti spūalk. Mouet alios
appetitus diuitiaz/ q̄s colligere nitunt: nō vtiqz discipuli dñm deū se
quētes/ s; Judā: q̄ loculos habebat z Lh̄m seq̄bat/ vt cosdē impleret:
sic illi. Mouet alios ambitio dignitatū. Volūt episcopari/ abbates fi-
eri/ cardinales zc. qz cū in suo statu satisfacere nō possint ambitōi/ ius-
ta suā genealogiā: eq̄tare cū seraginta eq̄s: cū sint filij pncipū: vt h̄ fas-
cere possint/ tradūt se statui spūali/ vt sic episcopent z habeāt dignita-
Dtē. **D** pessimū finē: stulti quoz finis malus. Ecce fines tres malos: vo-
luptatē/ diuitias z dignitates/ supbia/ auaritia/ luxuria. Sal h̄ exccat
eis oculū intentōis: facit eum nequā. Si oculus tu^o fuerit nequā: totū
corp^o tuū nequā crit. **D** serue nequā: ait dñs in euāgelio. Noli sic infas-
tuari o hō p̄ intentōem: sed audi Sapiētē: Custodi pedē tuū ingredi-
ens domū dñi. Eccl. iij. Notate v̄ba: z signate mysteria. Ingressus
domū dñi/ p̄ susceptōem ordinis aut religionis: pedē tuū. i. affectū vel
intentōem custodi/ ne inficiat aut maculet maculis pdictis. Sacerdo-
tes (vt legit Exodi. iij. z mgr̄ in h̄sto. recitat) p̄sqz intrabāt templū/ in
lauatorio lauabāt manus suas z pedes: z se in q̄busdam speculis ibidē
p̄dētibz speculabant: vt videre possent si quā haberēt maculā. Et tu
o sacerdotande aut p̄fessure p̄sqz ingrediaris / laua pedes affectus p̄
intentōem sctām: speculū p̄scie tue intuearis/ an ne sit macula in ca p̄a

Turba. LXXII XXIII

Ve intentōis/ vt eam mites. Sed ais: Non p̄t q̄s bona p̄scia intrare religione/ aut p̄laturā suscipere/ vt p̄ h̄ acq̄rat necessaria corp̄is: Rideo p̄ Personē in fine de directōe cordis. Vide ibidē: r̄ declara p̄ seruatōne r̄ p̄solatōe bonoz. Adde si placet/ q̄d d̄r Joānes Egyptius in Uitaspatru. Et est p̄mus in ordine: q̄ d̄r clericatū nō q̄rendū/ nō tū resp̄ndū si iungit̄: debet q̄s intēdere sue puritati/ r̄ expectare sic volūtatē dei zc. Vide ibidem.

Secūda nola est: statū sp̄ialem male acceptare. Esto habeas bonā **P** intentōem/ adhuc restat vt legitime assequaris clericatū aut religione. Sunt em̄ certe regule obseruāde: sed tres duntaxat p̄fero. Prima: vt p̄ritōe vel etiā p̄fessione se mūdet p̄usq̄ ordinē. In susceptōe cuiuslibet sacramēti d̄r q̄s saltē p̄teri: in eucharistie susceptōne necesse est etiam actualit̄ p̄teriri: s̄ de hoc al̄s. Qui em̄ in pctō mortali ordinat̄: nō sp̄m̄ sc̄m̄ in statu ep̄i/ sed malignū suscipit. Secūda regula: q̄ sit debite etatis: subdiaconus. xvij. diaconus. xx. p̄s b̄yter. xxv. annoz. Qui ordinat r̄ ordinat̄ citra hāc etatē/ est suspēsus ab executōe ordinis: vt in cle. de etate r̄ qua. oz. c. ḡnāl̄. Neq̄ ep̄s p̄t dispensare: s̄ in Joā. And. Tertia regula est: q̄ titulū habeat. Miserrimū genus est sacerdotū nō habentū p̄bēdas: ideo ius iubet vt nemo sine titulo ordinē. Defraudat̄ ses m̄cipos multi fatui q̄ p̄tāt se decipere ep̄m/ offerētēs falsos titulos: de q̄b̄ in summa p̄di. D. vj. xxxij. h̄. Siles his q̄ p̄ simoniā ingrediunt̄ monasteria p̄sertim monialiū/ faciētēs pacta. Serua q̄d docet. Antho ninus de hoc: quē vide.

Tertia nola est: statū sp̄ialem male exeq̄. Sp̄ialis es: recte intendi **D** si recte intrasti/ nō p̄ portas mortis: vide sis operosus: fac officiū tuū debite/ sollicite r̄ seruēter. Et q̄s est o fr̄s q̄ hanc colā c̄fugiat: quis missas facit vt oportet: q̄s horas canonicas dicit vt d̄r: q̄s curam gerit animaz vt d̄r: Quot sunt beu sacerdotes q̄ nunq̄ legūt missam/ in vacuū recipiētēs gr̄am characteris sacerdotalis. Peccant plane hi s̄m̄ b̄m̄ Thom̄. in. iij. pte. q̄uis aliter loq̄ videat Alexander de Alex: sed si vba eius ponderant̄/ nō discordabūt. Alij r̄si nōnunq̄/ raro t̄m̄: vix quater in anno: vt rep̄bendit̄ in c. dolentes. de celebra. missaz. Alij (q̄d horribilius est) crebro in p̄ditōem suaz animaz celebrāt. Horret Bas p̄rista/ r̄ tremit tāgere v̄ricem d̄ni: r̄ Marcus pollicē abscidit ne celebraret. Ni aut̄ temere se ingerunt/ vt Judas. Quid de horis canonicis dicā: Nonne iustū r̄ equū esset/ vt h̄ opus p̄ficerem? cū summa diligentia/ vt iubet ius vbi s̄. studiose r̄ deuote. Iustū plane: q̄ vt illi intēdere possimus exonerati sum? ab omni alio labore/ r̄ in labores p̄lorū introuimus. Nonne iustū vt corā tāto rege orātes atēti r̄ disciplina ti staremus: vba p̄fecta loq̄remur: vtiq̄. Sed q̄d: Nihil p̄fectū/ nihil illibatū (vnbesleckt) ei offerim? s̄ corrupta r̄ syncopata: vt interim taceam de euagatione mētis. Ecce siles furi sum? q̄ si ligurire voluerit/ **Bb**

Spiritualium

non caput de pisce neq; caudā sed de intermedijs frustis furat: qz non ita cito dephendit: qz iugit cau tā z caput zc. Sic nos deo ad mēsam integz piscē nō offerimus/s; solū caput z caudā vsus: intermedia ita raptim pferim⁹ /si tñ pferim⁹: vt nescio si de⁹ an hō intelligere possit. Nō sic o frēs nō sic: sim⁹ diligentiores in ope nostro/ne acerbissimas penas tādē patiamur. Caueam⁹ ab ebrietate: q̄ in ppletorio linguā facit. titubare z impfecta formare vba. Vincam⁹ vsuetudinē malā/q̄ illam festinatōem addurit: z nō secus q̄ si deus in facie a nobis p̄sens vide ret oremus zc. De negligēti executōe eoz q̄ curā hnt animaz qd dicā: **R**pniciōssimi fatui q̄ nō pascūt/pastoris tñ nomen hnt: z tñ nō pascūt neq; vbo/neq; sacro/neq; exēplo. Pisce pascē pascē (ter dixit Petro dñs) oues meas. Jam q̄rit inter dispētatores q̄s fidelis inueniāre immo iam nostris pessimis tempib; nō q̄rit: etiā si inueniret nō assumeret/sed idiota. O qualia exempla exhibemus p̄lo/humilitatis/charitatis/patiētie/castitatis/abstīnētie. Olim tātū indicta fuit castitas/ vt nec sororem nec matrē secū habere pmittebat sacerdos: q̄nus h̄ res missum sit p̄ c. ad nos. de cōba. Et vtiq; si Augustino credit/ nedum aliene iuuenes/sed etiā senes femine extra domū iuuenū sacerdotum sunt abigende. Vt August. lib. de singularitate clericoz. Nō despectat non vetula suscipiēda est ad domesticū obsequium: qz magis cito delin q̄tur vbi sine suspitōe secure p̄t delictū pmitti: maxime quia libidinosa nulla despectio/nulla deformitas obsistit: cum diabolus pingēs speciosū sum efficit q̄cqd fetidū vel horridū fuerit. Vide Hieron. in vna cplā q̄ z sc̄m̄ Martinū (cuius hodie dies festus agit) allegari: quē qdā sancta vgo inclusa videre recusauit: quē alloquutū ire dedignabat̄ p̄tra suū morē. Idem habet etiā in speculo exēploz. dist. vii. exēplo. ciiij.

S His p̄ditōib; stantib; pmittit̄ femine cohabitare sacerdoti. Prima q̄ sit ei attinēs in gradu. Secda q̄ sacerdos nō habeat secū alios viros. Tertia q̄ femine sibi attinētes non habeāt secū alias feminas. Vide Panor. z inde elice in ti. de cōba. Liberet laxare linguā in laudes sc̄tī Martini: z oñdere quēadmodū nolam hāc excusserit in diligentissimū sui status spūalis executōe. Plane celebrās missam/glob; igneus ap̄ paruit: orās oculos ac man⁹ tendebat in celū suspēsas: z victū ab orōe sp̄m̄ nō relaxabat. Et si em̄ deus vbiq; sit/tñ orās in celū oculos orōe re dz: z in celo deū orare: sicut brūs Bernar. docet in qdam sermone. Exēplo optimo pascēbat indefinēter/etiā vsq; ad mortē. Facēs em̄ in cinere sup̄ terrā supinus cū rogaret̄ a fratrib; vt se vteret: rñdit: si aliud exēplum vobis reliquero/ego ip̄e peccauī. Vide historiam z applica ad placitum.

Quarta nola est: in statū spūalem alios male intrudere. Solent qdādam parentū filios aut filias suas statui spūali tradere: nō vtiq; ob dei intuitū/sed alijs malis intentōib; z modis. Quidā mouent̄ paup̄tate

et necessitate/ quia non habent pueros nutrire: quemadmodum pauperule quedam:
 Illi non curant quomodo se crouerant de eis: tradunt igitur filios suos mona-
 sterijs non reformatis/ nihil curantes aut parum de eorum aiab: dummodo sic
 eis in temporalibus pueris. **D** fatue quod perierit filiolo si corpe puerus/ anima
 perierit: Mouet alios superbia: ut uicem alios pueros possint subuehere
 in altiore statu in seculo/ et altiore prestare de se: puerant hereditate illam
 quam tradunt monasterio: et cum. c. lib. expeditur. Nec contra corruptelas Ar-
 gen. sunt dicta. Mouet quosdam ipse modum: quatenus in clericatu p-
 motus ad pingues pbendas et platuras/ aut in monasterio abbas/ tota
 ingenie de stercore eleuet: diuitie efficiat et gloriam: oes ad eum recursum
 bnt. **D** dicitur (De paff batzwol) et indefinenter ad uera eius sicut lu-
 pelli tacet fugeres. **D** si denegauerit eis lac prestare donorum/ mox instar
 lupelloz mordet per detractores/ murmuratores. Talis sic exaltatus effi-
 cit hospes suorum amicos: postquam uicem abierit/ alio succedit. Clamant (De
 paff batzwol) Esto/ attamen quod supersunt ei et superabundant: non tibi/ sed pauperibus
 distribuere debet. **D** si tu pauper es/ tibi per alios pueris dicitur: si autem non es pau-
 per/ non tibi debet. Cui parabo generationem hanc nequam: His in primis quod ex-
 ponit pueros suos ante ianuam hospitalis/ ut de hospitali nutrantur quos
 ipsi nutrire non possunt. Illis preterea quod ex catulis reseruat uinum/ vel duos plas-
 rentes: alios autem iubet picere in flumen. Sic illi debiles et deformes
 tradunt monasterijs: edocti ex politica Aristotelis/ quod habet: ut dicit Sco-
 tus in plogo. Illis tamen quod porcellos suos mittunt impinguendos in ne-
 mora gladiifera (Die ye ferlin ins ecker schlage) Plane ita est: ponunt
 enim pueros suos in ecclesia vel religione: non ut fructificent/ sed ut fructus colli-
 gat temporalis/ ut dicitur et incrassent. Non plantant eos in hortum aut nemus/ ut
 fructum perferant: quemadmodum fieri solebat/ quod tradebant intentione bona. s.
 principaliter propter deum et salutem pueri: ideo tales plantatores a deo non planta-
 re tamen eradicabunt/ dum alij plantati et plantatores pariter remuneras-
 bunt. Sic dicitis mihi: Et nunquam expedit pueros tradi monasterijs/ **B**
 dei seruitio in pueritia: quemadmodum et apud veteres christianos factum
 fuisse legitur. Utique non sine causa. Sol mane oritur ad calcfaciendum et
 illuminandum: et viator mane surgit ad ambulandum: et operarij mane pro-
 cunant in vineam: et omnes artifices boni in iuuetute artem addiscunt: et
 aues que cantare debent domesticari/ de nido accipiunt dum iuuenes sunt:
 et plantule dum tenelle sunt de facili succunt. Sic pro oia et pueri. Recte
 dicitis: aptandi sunt in iuuetute/ sed bona intentione ut dixi: non illis in
 tonibus malis. Debentque tradi ad ea loca ubi est obseruantia. s. ubi mali
 puniuntur: quia tales efficiuntur quales sunt ad quos recipiunt: eorum enim
 mores induunt. Nolite fratres sollicitari super puerorum punctione nimis:
 deus prouidebit eis sufficienter/ si vos eos in bonis moribus educaueris:
 tunc do cete eos timere deum: vitare peccata: virtutes exercere. s. eis relinquitur
 hanc hereditatem et thesaurum eis congregare/ ut boni fiant: quod reliquum est deus
 Bb ij

Venatorum

dabit: q se id factū ire spondit/ neq tardabit. Primū indens qrite
regnū dei z iusticiā ei: z bec oīa adijciēnt vobis. Si palatin⁹ h tibi p
misisset: si filiū tuū mores doceres z seruitio eius aptū reddere velles:
ipē sibi puidere vellet/ diuitijs z glā exaltare: crederes vtiq: ei: z diligēs
tia maxima cū spe z gaudio filiōlū tuū educares z doceres/ quēdmō
dū palatino (postq ad eū veniret) seruire deberet: sic hic zc. Rogem⁹.

Dñica. xxiij. In octaua beati Martini.

Stulorū infinitus est numerus. Eccl. i. Euangelium.

X **H** **E** ptiagesimatertia turba stulorū est venatorū (Jag narrē)
Inuenio multiplicē venatōem in glo. c. i. de cle. ve. Non tñ
de omni est ad. ppositū. Est pmo venatio hoīm oppsilia: de
qua dr Bene. x. Nemroth cepit esse potēs in terra: z erat ro
bustus venator coram dño. Lira: qz p potētiam alios sibi submittebat
z nolētes ad opus edificādi turrim ppelebat: z h coram dño: qz nihil
latet ei⁹ ppectū. z dis. vj. s. vl. dr. Lepit Nemroth robust⁹ venator esse
corā domino. i. hoīm oppsior z extinctor/ quos ad turrim edificandaz
allerit. Glo. coram dño. i. eoz. q sunt dñi. i. pmittēte dño: qcqd em sit/
iudicio dei fit: vt. xxvj. q. v. nec miz. Et bec est illicita: secus in bello iu
sto: tūc em h laicis/ nō aut clericis: etiā ptra infideles/ vt dr Panoz. de
cle. vena. c. i. Scda venatio est adulatoria: sicut faciūt histriones: vbi
adulatorijs capiūt hoies/ sicut in venatōe capiūt bestie: quēadmodū
hodie in euāgelio pharisei Chīm: vt pulchre deducit Chyso. de thau
ro in ope impfecto. Et illa ē illicita oib: xj. q. iij. ve q dicitis: imo. pecs
catū est istis adulatorib: z histrionib: aliqd dare: vt in. c. q. venatōib:
lxxxvj. dist. z ibidem Glo. bona de hac materia. Tertia venatio est are
naria. i. q solet fieri in arena/ cū bestia detēta: vbi hoies pugnabāt cum
animalib: feris z indomitis. Et bec similis ē pphibita: in c. q. venatōib:
lxxxvj. dist. vcz. distinguit h Panoz. de clericis z laicis: quē vide si pla
cet. Sed trāseo: qz dei grā iam nō est in vsu/ nisi milites cattoz (karzen
ritter) quos adhuc videmus suis interdū facultatib: operā dare. Est
quarta venatio occupatiua/ clamosa: q fit in silua z saltib: cū canib:
vide Hosti. in sum. q bon⁹ est: ego fuerā Panoz. imitar⁹: z nōdū vide
ram Hosti. Est qnta venatio qetatiua z recreatiua: q fit sine canib: a
laicis z clericis/ varijs tpib: z simib: De hac ad. ppositū est. Nō tñ oēs
huiusmodi venatores sunt fatui. Est aut discernantē questiui z reperi
nolas quinq: quas in decreto z decretali/ Panoz. z Angelica atq: Ro
sella videre poteris.

Prima nola est: venari tpib: pphibitis: h est tpe q hoies tenent esse
in ccā z oz. are. lxxxvj. dist. an putatis. de con. dist. iij. irreligiōsa. z dist.
v. ieiunia. nisi forse necitate famis ingruente. c. h de ferijs. aut alia sili.
Item tpe qdragesimali: z dieb: ieiunioz. xxiij. q. viij. si nulla. z. lxxxvj.